שלושה נסים ודגל עברי

אם היה אירוע מכונן בחייו של האלוף שלמה שמיר (רבינוביץ') ז"ל, הריהו שירותו בבריגדה היהודית במלחמת העולם השנייה, שבה שימש מפקדה מטעם "ההגנה" ומוסדות היישוב העברי בארץ ישראל. "שלושה נסים ודגל עברי" הוא שמו של הספר שכתב, ובו ציין: "כאשר אני בוחן היום את תקופת השירות בצבא הבריטי לא נותר לי אלא לסכם ולומר שבעיניי התרומה החשובה ביותר שתרמו לנו הבריטים היא האפשרות שנתנו לנו להילחם בגרמנים".

אל"ם (במיל') שאול נגר

האלוף שלמה שמיר ז"ל (15 ביוני 1915 – 19 במאי 2009) היה אחד משנים־עשר אלופי המטה הכללי הראשון של צה"ל. במלחמת העצמאות הקים את חטיבה 7 ופיקד עליה בקרבות לטרון, ועליהם כתב את ספרו הנודע "...בכל מחיר – לירושלים". בשלהי מלחמת העצמאות פיקד על חזית ב' (חזית המרכז שבהמשך הפכה לפיקוד המרכז. במאי 1949 מונה לתפקיד מפקד חיל הים. בדצמבר 1950 מונה למפקד חיל האוויר שאותו סיים באוגוסט 1951 ופרש משירות פעיל בצה"ל.

הספר "**שלושה נסים ודגל עברי**" מכיל קורות, הזמת מיתוסים (למשל על הנקם ועל גניבות הנשק) והערכות של האלוף שלמה שמיר, שהיה מפקד הבריגדה היהודית מטעם "ההגנה" ומוסדות היישוב, בתקופת מלחמת העולם השנייה. השלימה והביאה לדפוס, לאחר פטירתו, בתו יעל שמיר־דרייבר. הבריגדה היהודית ידועה גם בשם **חי"ל** – חטיבה יהודית לוחמת.

הספר פורס יריעה רחבה על פרק מכונן בעיצוב דמותו ומורשתו של היישוב העברי בארץ ישראל במהלך מלחמת העולם השנייה, וכולל גם את סקירת המפגש של לוחמי הבריגדה על אדמת אירופה בהקשר ל"שארית הפליטה" בשלהי המלחמה.

מה שמייחד את הספר לעומת ספרי זיכרונות רבים שנכתבו על השירות בחי"ל הוא שכאן לראשונה יש תמונה פנורמית שיש לה שתי מעלות לפחות: א. נקודת התצפית · של קצין מרכזי ומבט מקיף, מפוכח ודעתני, ממרחק הזמן. במילים אחרות דווקא, הכתיבה המאוחרת נתנה לשמיר כלים טובים יותר לשיקול ולהערכה. ב. תרומה חשובה נמצאת גם בתמונות הרבות ובמסמכים שבספר. יש חשיבות רבה לא רק למספר התמונות והמסמכים, אלא גם למקוריות ולאיכותם המודפסת.

שלושה נסים ודגל עברי, על שום מה?

כך מבאר שלמה שמיר בחלק האחרון של ספרו, בכותרת: "**שלושה נסים – אפילוג**":

"שש שנים חלפו עלינו במסגרת נוקשה ותובענית. שש שנים של מאמץ ושהות צפופה עם אנשים המבקשים במשך חמש שנים להילחם, אך משיגים את מבוקשם רק לקראת סיומה של המלחמה. היו אלו שנים של תהפוכות אישיות ולאומיות, שנים של שבר נורא לעם היהודי, שבר שהצמיח, בעקבות מפגשנו עם "שארית הפליטה", את הכוח המניע לתהליך הקמתה של מדינת ישראל.

כאשר אני בוחן היום את תקופת השירות בצבא הבריטי לא נותר לי אלא לסכם ולומר שבעיניי התרומה החשובה ביותר שתרמו לנו הבריטים היא האפשרות שנתנו לנו להילחם בגרמנים. ידמיין לו הקורא לרגע שהבריטים לא היו מאפשרים לנו לחבור למלחמה. הם יכלו בהחלט לטעון: "אתם בארץ־ישראל, ואילו המלחמה היא באירופה. איננו זקוקים למתנדבים, אז הירגעו, שבו בבית והמתינו". אין לי ספק שאילו נהגו כך, אלפי חיילים יהודים לא היו פוגשים את "שארית הפליטה" ומטפלים בה, וכל מה שאירע אחר־כך בעקבות ההעפלה, ייתכן שלא היה מתרחש.

כריכת הספר של שלמה שמיר: שלושה נסים ודגל עברי – קורות, מיתוסים והערכות. 2014, 343 עמודים, כריכה קשה

בזמנו הצגתי שלושה אירועים בתולדות החי"ל כאילו הם נסים משמים. הראשון בהם הוא הסכמת השלטון הבריטי להקים גדודים ארצישראליים, השני הוא ההתגייסות רבתי של היישוב למשימה והשלישי הוא המפגש עם "שארית הפליטה" בנקודת הזמן הקריטית ביותר באירופה. **אני מודה שעובר בי רעד כאשר אני מנסה להעריך מה היה עולה בגורלו של המפעל הציוני אלמלא היינו מתנדבים, אלמלא היינו מגיעים לאיטליה ואלמלא היינו פוגשים את "שארית הפליטה" בצפון־אירופה. בלי אלה, יתכן מאוד שמדינת ישראל לא הייתה קמה. למזלנו, לא כך קרה.**

הקדשה

בפתיחת הספר נכתב:

לתפארת מתנדבי היישוב על תרומתם חסרת התחלף
לכינון מדינת ישראל ולבניין כוח המגן שלה, צה"ל.

בריזיגאלה, 3 באפריל 1945, טקס הנפת דגל הלאום. צילום: ש. פוקס.
מעבר לשולחן כשגבם למצלמה: בריגדיר בנג'מין (מצדיע) *ומשה שרת.*
מניף את הדגל רס"ל ישששכר שפיגל, איש הגדוד הראשון

חיי איכר בראש פינה

"בוקר אחד ביולי 1940, בשעה שחרשתי את אחד משדותיו של אביעזר פרידמן, איש ראש פינה, הפתיע אותי רוכב אלמוני על סוסה לבנה. הרוכב שבא מיסוד המעלה, הביא לי פיסת נייר, אולי חצי עמוד ממחברת ואולי דף שנתלש מפנקס כיס קטן. פיסת הנייר הכילה שורה אחת בלבד: 'מבקשים שתבוא לתל אביב הערב בשש'; על החתום: ישראל גלילי." (אז חבר המפקדה הארצית של "ההגנה", ולימים חבר כנסת ושר בממשלות ישראל).

"---הקריאה לבוא לתל אביב הייתה, למעשה, הספתח לשירותי כקצין בצבא הבריטי בתקופת מלחמת העולם השנייה."

כך מתחיל הספר "שלושה נסים ודגל עברי", המביא בפני הקורא פרטים ממקור ראשון על אחת התקופות המכריעות והמרתקות בתולדות היישוב העברי בארץ ישראל, בשנים האחרונות שלפני קום המדינה. שלמה שמיר, שהיה בן 25 ב־1940, כאשר התמנה למפקדה של הבריגדה היהודית מטעם "ההגנה" ומוסדות היישוב, היה דמות מפתח בבריגדה שהוקמה בעידודו של וינסטון צ'רצ'יל, ואשר הגיעה ללחימה בשלהי המלחמה. אנשיה ראו לעצמם מטרה עילאית מיד בתום המלחמה, לחבור ל"שארית הפליטה", לשרידים המוצלים ממכונת ההשמדה הנאצית, ולהביא לפניהם את רעיון העלייה לארץ ישראל.

בנובמבר 1945 בעת שבן גוריון, שהיה אז יו"ר הסוכנות היהודית, ביקר באירופה לאחר המלחמה ובתוך כך גם במחנות ההשמדה, נפגש עמו בבלזן שלמה רבינוביץ' וקיבל ממנו מינוי לטפל בעלייה מזויינת של 100 אלף צעירים יהודים מקרב "שארית הפליטה", שיגיעו לארץ ויסייעו למלחמה בבריטים. בן־גוריון כינה זאת "מפעל הצולחים". בנושא זה פעל כמפקד הבריגדה מטעם "ההגנה". בסופו של דבר מבצע עלייה ג', העלייה המזויינת של 100 אלף נושאי נשק יהודים, לא יצא אל הפועל. הסיבות היו בעיקר פוליטיות וכלכליות.

תל אביב, ראשית 1941. רבינוביץ במדי קצין בריטי: כובע שעם, עם מקל וחגורת סם־בראון

בסוף 1945 החלה בעבודתה "הוועדה האנגלו־אמריקנית לענייני ארץ ישראל". ב־18 במארס 1946 שלח אליה שלמה שמיר (אז עוד רבינוביץ') מכתב באנגלית המהווה כעין עצומה בשמה של "הסוכנות היהודית". בעצומה זו מופיעה דרישה להקמת בית לאומי יהודי בארץ ישראל.

להלן תרגום המכתב לוועדה החקירה האנגלו־אמריקנית לענייני ארץ־ישראל

איינדהובן, נובמבר 1945. קציני הגדוד השני. יושבים מימין: בן־גל, טשרנוביץ, שלמה רבינוביץ'. עומדים מימין: עמוס בן־גוריון, מאיר זרודינסקי (זרו), יהלום, סלובין, לבונטין. הצילום באדיבות משפחת לברון

סרפנד (כיום צריפין), סתיו 1940, במהלך קורס המפקדים הראשון שפתח הצבא הבריטי למתנדבי היישוב. עומדים מימין: שלמה רבינוביץ', אפרים בן ארצי. יושבים מימין: שאוקיק עבדול־האדי, סולומון (סמל המחלקה הסקוטי), אלכס טשרנוביץ. [רק סרג'נט סולומון הוא בעל דרגה רשמית שצורתה V]

המכתב נשלח בשם "הסוכנות היהודית", כיוון שבהיותו איש צבא אסור היה לרבינוביץ' להתערב בסוגיות פוליטיות. (תרגום: יעל שמיר, 24 במאי 2014)

הסוכנות היהודית
ירושלים

אל ועדת החקירה האנגלו־אמריקנית
מכובדיי,

מוגשת לכם בזה עדות המתארת את אשר בליבם של מתנדבי הבריגדה היהודית.

ככוח יהודי מתנדב שאושר לו, אחרי מאבק קשה וממושך, להתייצב בקו החזית מול האויב ולהשתתף כבן ברית, בשחרור אירופה ואחרוני יהודיהָ, כבני העם היהודי שנלחמו תחת דגלם לצד בעלות הברית, למדנו מהניסיון המר מה פירוש היותנו צבא של לאום חסר מדינה. דרכנו הייתה עתירת עיכובים וזרועה בעלבונות עד אשר לבסוף הורשנו, ממש לקראת סוף המלחמה, לקחת חלק פעיל בלחימה נגד־אויבנו המר ביותר.

מתוך עשרות האלפים של מתנדבי ארץ־ישראל, רק אנחנו הצלחנו להצטרף ללחימה כחטיבה לוחמת מצוידת במלואה. העם היהודי, ככלל, לא הורשה מעולם להציג, קבל עם ועדה, את כוחו הממשי המלא ואת מוכנותו להילחם בשמו ותחת דיגלו.

ככוח לוחם פגשנו את שארית הפליטה באירופה וראינו במו עינינו כמה הרבה וכמה רבים איבד העם היהודי וכן כל אחד מאתנו. ראינו כיצד שוחררה שארית העם שהובל לטבח וכיצד רוכזה שארית זו במחנות בהם היא נמצאת עד עצם היום הזה בלי כל ייצוג של ממשלה או חסותה של מדינה. בני עמנו נרצחו כיהודים ושוחררו כבנים של אומה בלתי רצויה שאין איש מכיר בה כשכזו. אומה שהיא חסרה כל אחיזת רגל בעולם.

יומם וליל נמצאנו פוגשים את שארית בני עמנו נודדים דרך ארצות אירופה, משרכים רגליהם דרך מעברי גבול מארץ אחת שאינה מסבירה להם פנים למשנהָ. ספגנו בדמנו וחרתנו על ליבנו את גורלו של הילד היהודי בבונקרים, ביערות ובמשרפות וכן את גורלם של היהודי הנדון למות, העבד היהודי במחנות ההשמדה, האישה היהודייה שנאלצה להתחזות כ"אירית", הפרטיזנים ביערות ואת גורל אלה שזקפו קומתם ונלחמו בגטאות. התנסות זו של דור שלם אינה ברת־מחיקה. דור זה יכול לבחור רק בדרך אחת: הקמת מולדת משלנו על מנת לעבוד, לשחרורם ולהבטחת עתידם של ילדנו ולקרוא תגר על העולם שנעל את שערי מולדתנו, עולם אשר לא התנגד בכוח הנדרש לרוע הצפוי, בעוד שאנחנו נשדדנו מכל הנחשב יקר בעינינו. בזמן כתיבת שורות אלה, כאשר נחוג ניצחון הדמוקרטיה בעולם, הולכת ומתרחבת תנועת ההתנגדות בקרב שארית הפליטה, בקרב הפרטיזנים ובקרב אותם יהודים שהשתתפו בלחימה בחזית. ליבם הוא עם הילדים הנמצאים על כל ספינה הנושאת מהגרים "בלתי לגאליים" לחופי פלשתינה ועם כל צעיר וצעירה הנלחמים בבית על זכותנו לחיות בחופש.

כל איש מהמשרתים בבריגדה היהודית מודע לדמעות שהזילו חברי הוועדה על חורבות גטו ורשה. מצפון העולם נוקב על כישלונו לתת ביטוי אפקטיבי של סולידריות ללוחמי הגטאות ולקחת על עצמו, ולו רק ניסיון אחד, להפציץ משרפה אחת מאלה שבהן נשרפו מיליוני יהודים ויותר ממיליון ילדים יהודים מצאו את מותם. ידוע לכל שמפציצים וצנחנים של בעלות הברית מצאו דרך

בנגאזי (בלוב) 1943 או 1944, בשערי בית הכנסת סל־אל־כבירא? מימין: טשרנוביץ, בן־גל, גבריאל זרוק (גבאי בית הכנסת), לאה חלפון (שטרן), רבינוביץ'

לכוון היטב ולהרוס מטרות הרבה יותר סודיות ונסתרות בגרמניה. מצפונו של עולם זה מזיל עכשיו דמעות.

...כל מתנדב בבריגדה היהודית תוהה: כמה זמן יעבור מֵהזלת הדמעות, על ידי מנהיגי בעלות הברית, על חורבנו של עם ועל המרד היהודי בתקופת הגיהינום הנאצי, עד שתקום מדינה יהודית שתחתום בשמה על אשרות כניסה לשארית הפליטה? כמה זמן יעבור עד שנוכל לחזור למולדתנו עם אחרוני הניצולים של יהדות אירופה כצבא שחרור אמיתי וכצבא של מדינה משלנו?

תפסנו את מקומנו במלחמה כעם ועכשיו אנחנו חייבים להבטיח שתהיה לנו מדינה עם כל הזכויות והחובות הכרוכות בכך. מדינה כמו זו של כל העמים שנלחמו להשגת מטרות בעלות הברית. יש לנו רק ארץ אחת קטנה. אסור שיחתכו בשרה החי ואסור שיקרעו ממנו חבלי ארץ. יהודים מעטים נשארו בעולם אבל לנו, לילדינו ולנכדינו הזכות לנשום בבטחה ובחופשיות על פני כדור הארץ.

אנו רוצים להציל, לעבוד ולבנות וכן לחיות בשלום עם שכנינו. כיצד יתכן שאנחנו – חיילי עמנו וארצנו נחזור הביתה מהמלחמה כאשר הכניסה ארצה לאחינו, שאותם הצלנו, היא עדיין "בלתי לגאלית" והתיישבותנו ברוב חלקי הארץ היא עדיין לא חוקית?

רק תיקון עוול זה יכול לשמש הוכחה לכוחו של העולם המנצח על כל יכולותיו הטכניות והרוחניות, עולם שיוכל לקבוע, מבלי להתפשר, תקדים ראשון של צדק למען בעל־ברית שהיה הראשון להיות מותקף ומשוסע בצורה חסרת תקדים. תיקון זה יקבע לבטח את האידיאלים האמיתיים של אחדות אנושית ושמירה על שלום העולם.

מבלי שהעולם יכיר בזכותנו להציל את עצמנו מכליה, עבדות ופיזור, ומבלי ההכרה בזכותנו להקים בעצמנו אומה עצמאית בארצנו, לא ייתכן שלום בארצנו ולא ייתכן שלום בעולם. כל דחייה של החלטה בנושא זה תוביל לתסבוכת מיותרת כגון מאבק שייוולד מתוך הרגשת ייאוש וקריאת נקמה בעמי העולם האדישים מצד שארית הפליטה.

אין כוח עלי אדמות שיהפוך את פלשתינה לגטו עבורנו. התנסינו והפנמנו בצורה יסודית באירופה את הלחימה לחיים או למוות בעד ארצנו ולמען חיינו החופשיים.

אנו דורשים שנורשה, כצבא יהודי, לתרום להקמת מדינה יהודית, מדינה שתגדיר את החוק הראשון בחוקתה לאמור "כל יהודי, מכל ארץ שהיא, הרוצה לחזור למולדתו ולהתאזרח בה יוכל לעשות זאת".

ארצות השפלה

18 במארס 1946

הקמת הבריגדה ומשמעותה

שנים רבות לאחר ההתרחשות של הדברים ביקש שלמה שמיר וקיבל מהגנזך הלאומי הבריטי קובץ גדול של מסמכים, ובו גם שני מסמכי יסוד הקשורים להקמת הבריגדה היהודית במסגרת הצבא הבריטי. בספר מציין שמיר שלושה תאריכים בעניין: 17 באוגוסט 1944, שבו שומע משה שרת על החלטתו של ראש ממשלת בריטניה וינסטון צ'רצ'יל להקים בריגדה יהודית; 23 באוגוסט 1944, שבו מבקש צ'רצ'יל את חוות דעתו של נשיא ארצות הברית פרנקלין רוזוולט בעניין זה; ו־28 באוגוסט 1944, שבו מאשר רוזוולט במברק את תמיכתו בעניין.

מבחינתי, כותב שמיר בספרו, **המברק ששלח צ'רצ'יל לרוזוולט ב־23 באוגוסט הוא מסמך היסוד להקמת החי"ל. המברק מסווג**

אל־אביאר, 8 בספטמבר 1944. נבחרת ההוקי של הגדוד השני. עומדים מימין: שמואל קנטור, שלמה לנגל, לסקוב, הורנשטיין, חיימוביץ. יושבים מימין: יוסף זלצר, אברהם שרצקי, מייגו'ר כריסטי, שריזלי, יקותיאלי. הצילום באדיבות משפחת יקותיאלי־קנאל

ירושלים, 7 ביוני 1955, רבינוביץ' ומינה לאחר נישואיהם. צילום: ג' שוקן

כאישי וכסודי ביותר והוא נושא מספר סידורי. להלן תוכנו בתרגום חופשי:

לאחר לחצים מרובים מצד ויצמן פעלתי לכך שמשרד המלחמה יקים חטיבה יהודית לוחמת. צעד זה, כאשר יתפרסם, יתקבל בשביעות רצון רבה על ידי היהודים. כמובן שלהם, יותר מכל הגזעים האחרים, הזכות להילחם בגרמנים כגוף רשמי. הם מבקשים דגל משלהם, דגל עם מגן דוד ושני פסים כחולים על רקע לבן. אינני רואה כל סיבה מדוע לא לאפשר להם זאת. למען האמת, אני סבור שהנפת דגל זה בראש יחידה לוחמת תהווה מסר לעולם כולו. אם תעלינה ההתנגדויות הרגילות אוכל להתגבר עליהן, אבל לפני שאתקדם בעניין, הייתי מבקש לדעת את עמדתך בנדון.

ברשימת התפוצה של המברק מופיעים המלך, סגן ראש הממשלה, שר החוץ, שר המלחמה, שר המושבות, מזכיר הממשלה (סר אדוארד ברידג'ס) וגנרל איסמיי (עוזר צבאי ראשי לצ'רצ'יל).

המברק מאשר, בין השורות, שהמתנדבים היהודים מארץ ישראל מייצגים את כל יהודי העולם, ובעיקר את הלוחמים היהודים בעולם. לכן, אם אשאל אי־פעם "מי שמך להיות 'בעל בית' על כל הלוחמים היהודים?" אשיב שצ'רצ'יל הוא שנתן ליישוב היהודי בארץ ישראל ולמתנדביו את המנדט לייצג את העם היהודי במלחמה.

הצהרתו של צ'רצ'יל היא שאפשרה לנו לפעול בשנות האלפיים בארץ (בלטרון) להקמתו של "מוזאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה". על מברק זה מתבססת זכותנו לאמץ את מורשתו של הלוחם היהודי בצבא הרוסי או בצבא האמריקני ולהציב אותה תחת קורת גג אחת, כמכלול של גבורה יהודית.

PRIME MINISTER'S
PERSONAL TELEGRAM
SERIAL No. T.1652/4.

PRIME MINISTER TO PRESIDENT ROOSEVELT. No. 765
PERSONAL AND TOP SECRET. 23 August, 1944.

After much pressure from Weizmann I have arranged that the War Office shall raise a Jewish Brigade Group in what you would call a regimental combat team. This will give great satisfaction to the Jews when it is published and surely they of all other races have the right to strike at the Germans as a recognisable body. They wish to have their own flag which is the Star of David on a white background with two light blue bars. I cannot see why this should not be done. Indeed I think that the flying of this flag at the head of a combat unit would be a measure which would go all over the world. If the usual objections are raised I can overcome them but before going ahead I should like to know whether you have any views upon it.

DISTRIBUTION.

The King
Deputy Prime Minister
Foreign Secretary
Secretary of State for War
Secretary of State for the Colonies
Sir E. Bridges
General Ismay.

מברקו הסודי של וינסטון צ'רצ'יל ראש ממשלת בריטניה לנשיא ארצות הברית רוזוולט, 23 באוגוסט 1944, בעניין הקמת הבריגדה היהודית

הפיקוד מטעם "ההגנה"

בפרק הנקרא "פיקוד כפול" (עמוד 86 בספר) מפרט שמיר את מינויו למפקד מטעם "ההגנה" בבריגדה. וכך הוא כותב:

"הפיקוד הפנימי, או בשמו היישובי "הנציגות הציבורית", לא נועד לפגוע בהיררכיה הצבאית הרשמית. תפקידו היה לטפל בבעיות המיוחדות של המתנדב הארצישראלי. זו הסיבה שבכל יחידה נבחר ועד ובכל יחידה התמנה מפקד מטעם "ההגנה". הפיקוד וההנהגה הפנימית פעלו כמעט תמיד בלי להתנגש במערכת הצבאית הרשמית מתוך מודעות לחשיבותה של האחרונה. מערכת הפיקוד הפנימי שהתפתחה הייתה מערכת עדינה ועם זאת נוכחת מאוד. יש לציין ש"ההגנה" שהמפקד הממונה על ידה יהיה בדרך כלל גם מפקד מטעם הבריטים באופן שתהיה איזו הקבלה בין התפקידים."

כיצד נכתב הספר

על כך כותבת יעל בתו של האלוף שמיר בהקדמה:

אסופת הזיכרונות שבידיכם מתארת את שש שנות שירותו של אבי, האלוף שלמה שמיר, בצבא הבריטי במהלך מלחמת העולם השנייה. במהלך תקופה זו, שהייתה חלק מכונן בחייו, שימש אבי, אז שלמה רבינוביץ', בתפקיד מפקד הבריגדה מטעם "ההגנה" ומוסדות היישוב.

האסופה עברה לא מעט גלגולים. ראשיתה ביולי 2004 כאשר אבי החל בשחזור פרקים מתולדות חייו ובהעלותם על הכתב. תהליך השחזור החל בסדרת שיחות עם העיתונאי יוסף ארגמן. השיחות שנרשמו והוקלטו, התנהלו פעמיים או שלוש בשבוע. כל שיחה, שהתמשכה כשעתיים, עסקה בנושא מסוים, לאו דווקא לפי סדר זמנים כרונולוגי. בשלב זה של התהליך הסתמך אבי בעיקר על זיכרונו, שהתברר בדיעבד כמצטיין.

לאחר כל פגישה היה יוסף ארגמן מקליד את השיחה שהוקלטה, עורך אותה עריכה קלה, לעתים מוסיף הערה ומחזיר לאבי לקריאה. אבי היה מתקן את הטעון תיקון, וההקלדה המעודכנת הייתה נדפסת מחדש ונאספת אל קלסר הולך ותופח. לעתים היה "הטיפול" בתוצאות פגישה זו או אחרת עובר יותר מסבב תיקונים אחד. תקופת השיחות־פגישות נמשכה כעשרים חודשים.

כאשר מיצה אבי את שזכר, וכדי לבדוק את עצמו ולחזק את שהוקלד, החל תהליך של בדיקת הזיכרון האישי לאורם של מסמכים, של דיווחי עיתונות, של ספרות רלוונטית ושל תצלומים. חלק הארי של החומר הנוסף היה זה המצוי בביתנו, והחסר נשלף רובו ממאגרי מידע מקוונים. כחלק מתהליך זה העביר ארכיון משרד ההגנה הבריטי לרשותו של אבי עותק של תיקו האישי מימי השירות.

לאחר כמה סבבים של עדכונים נדפסו כ־300 עמודים המתארים את קורותיו של אבי בימי מלחמת העולם השנייה. האסופה, הגם שלא הייתה מוגמרת ומוכנה לדפוס, נשארה מיותמת עם פטירתו של אבי במאי 2009. ההשלמה עם חסרונו של אבי הייתה קשה וארכה כשנה. בתום תקופה זו לקחתי על עצמי לסיים את המלאכה והתוצאה הרי היא לפניכם.

במהלך עבודתי נברתי בארכיונים שונים הן בארץ והן בבריטניה, תקשרתי עם ארכיונים עירוניים בגרמניה, עלעלתי בספרי זיכרונות של חברים לנשק, ראיינתי, ככל האפשר, אנשים ששירתו עם אבי וסקרתי עיתונות ופרסומים שונים אחרים. כל אלה אִפשרו לי הוספת אסמכתאות והערות שוליים, זיהוי דמויות המופיעות בתצלומים וכן תיקון מיקומם על ציר הזמן של שניים או שלושה אירועים, שלגביהם השתרבבה במקור טעות בלוח הזמנים.

הגם שעשיתי כמיטב יכולתי כדי להביא לדפוס אסופה נאמנה לזיכרונותיו של אבי, לרוח התקופה ולעובדות היסטוריות, ברור לי שלא הגעתי לידי שלמות. לכן, אודה לכם הקוראים על כל משוב ענייני, כולל זיהוי דמויות שנותרו עלומות בתצלומים המלווים את המלל. תוך כדי עבודה על האסופה התברר שיש פרשיות בודדות שנשארו סתומות, שכן אבי לא הכביר עליהן מילים והתיעוד עליהן מועט. גם משוב עליהן יתקבל בשמחה.

טארוויזיו, מאי־יוני 1945. אנשי הבריגדה עם פרטיזנים יוגוסלבים במגרש כדורגל מאולתר. יושבים/שרועים מימין: עמוס בן־גוריון, יהודה פרידברג, אלכס טשרנוביץ, מרדכי מקלף, סיומה סלובין, חייל לא מזוהה, פרטיזן. כורע ברך: רס"ל דפני. צילום: ש. פוקס

ולסיום לא נותר לי אלא לקוות שהקריאה תאיר באור יקרות את פועלם של מתנדבי היישוב, שהבטיח, במידה לא קטנה, את כינונה של מדינת ישראל.

פרקי הספר

עיון ברשימת פרקי הספר מאפשר לראות את היריעה הרחבה הנפרסת שם על התקופה. הספר מתחיל בשלב התעוררות אנשי היישוב בעברי בארץ, לנוכח המלחמה, לצורך בגיוס הכוחות למלחמה באויב הנאצי. בהמשך מתואר שלב גיוסו של שמיר לצבא הבריטי, האימונים וההכשרה, המינוי מטעם "ההגנה" בבריגדה, הלחימה בגרמנים, המפגש עם "שארית הפליטה", ולבסוף התרומה של הצבא הבריטי להקמת צה"ל.

הספר מכיל שלושה עשר פרקים ומפתח שמות. ואלה פרקי הספר:

פרק ראשון	המלחמה כבר פה, ואיפה אנחנו?
פרק שני	קצין בצבא הוד מלכותו
פרק שלישי	האם מקומי בצבא הבריטי?
פרק רביעי	פעילות ציבורית ותפקיד חדש
פרק חמישי	שמירה ואימונים בקירנאיקה
פרק שישי	לידתו של החי"ל – רגע היסטורי
פרק שביעי	לקראת הכניסה לחזית איטליה
פרק שמיני	סוף־סוף נלחמים בגרמנים!
פרק תשיעי	טארוויזיו: המפגש עם "שארית הפליטה"
פרק עשירי	סיפוח למשרד החיפושים בגרמניה
פרק אחד עשר	פעילות בברגן־בלזן לצד מטלות רשמיות
פרק שנים עשר	סרני, בן־גוריון ו"יהודים לארץ ישראל!"
פרק שלושה עשר	תרומת הצבא הבריטי לצה"ל
מפתח שמות	

לרכישת הספר (שתמורתו המלאה מועברת ל"מוזאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה" ביד לשריון בלטרון), אפשר לפנות ליעל שמיר־דרייבר. ■